

діаметр – 14 см), а найбільший – Самарська (довжина – 23 см, діаметр – 20 см). Індекс форми плода за 2006-2008 рр. показує, що сорти Алушта, Тавричанка, Лада мають кулясту або округлу форму (індекс 1,0 – 1,1), Самарська, Золотиста – коротко-овальну (індекс 1,15–1,20), Криничанка – овальну форму (індекс 1,5).

Отже, у результаті дослідження встановлено, що сорти Алушта, Золотиста за морфологічними ознаками найбільш придатні для механізованого збирання, оскільки мають коротке стебло (65 – 107 см), незначну кількість пагонів (8 – 13 шт.), невелику вегетативну масу (26,7 – 41,2 т/га), короткий вегетаційний період (58 – 70 діб) та період плодоношення (17 – 28 діб), що забезпечує дружність дозрівання та віддачу врожаю.

Чиста продуктивність фотосинтезу на початку плодоношення ранньостиглих сортів (Алушта, Криничанка) була дещо нижчою 4,9–5,6 г/м²·добу в порівнянні з середньостиглими сортами (Золотиста, Лада, Самарська) – 5,1–6,7 г/м²·добу в роки досліджень. Найбільша асиміляційна поверхня рослин була по сортах Алушта, Самарська 6,2–8,3 тис.

Найбільш висока урожайність товарних плодів на продовольчі цілі одержана по сортах Самарська (20,9 кг/м²), Алушта (19,8 кг/м²).

Література

1. Доспехов Б.А. методика полевого опыта – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Колос, 1986. – 336 с.
2. Костанецкий П.П., Тихий О.М. Сорти дині для екологічно адаптованої технології вирощування // Вісн. ХІСП. – Х., 2003. – № 3 (5). – С. 16-19. (Частка здобувача у проведенні досліджень для написання складає 90 %, проведення польових і лабораторних досліджень, написання статті).
3. Костанецкий П.П. Оптимальна густина рослин дині в умовах Степу України // Матеріали II Міжнар. нар. наук. практ. конф. „Динаміка наукових досліджень 2003” (Сільське господарство). – Том 12. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2003. – С. 53-54.
4. Макаров В.М., Борушко М.А. Руководство к лабораторным занятиям по овощеводству. – М.: Сельхозгиз, 1956. – 224 с.
5. Руководство по апробации бахчевых культур / Под ред. В.Ф. Дорофеева. – М.: Агропромиздат, 1985. – 181с.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГОРИЦВІТУ ВЕСНЯНОГО

Орлова Л.Д., Бобошко О.П.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

В умовах інтенсивного природокористування все актуальнішою стає проблема охорони рослинного світу. Адже рослинний світ втрачає різноманітність і рівновагу. Вимирають або скоротили свій ареал і чисельність сотні видів реліктових та рідкісних рослин, у тому числі цінних в економічному плані, придатних для введення в культуру і використання в селекційній роботі. Під загрозою знищення нині в світі опинилося понад 25000 видів рослин [4].

Найефективнішим напрямком охорони рослинного світу, який забезпечує індивідуальну охорону видів, є організація природно-заповідних територій. Адже тільки за умови охорони всієї різноманітності й багатства всередині природного виду можливе дійсно повноцінне у біологічному та екологічному відношеннях збереження всього багатства генофонду [2].

Україна нині має одну з найбільш порушених у світі природних територій. Розораність її становить 56%, чорноземної смуги – 85%, а природна рослинність збереглася менше як на третині її території [2]. У результаті цього з

кожним роком в Україні розширюється мережа природно – заповідного фонду.

Для території Полтавщини, що належить до Лівобережного Придніпров'я – найбільш окультуреного регіону лісостепової зони України проблема збереження біорізноманіття є надзвичайно актуальною. Область має високий ступінь розораності території – 65-85 %. Це є однією з причин зменшення чисельності рослин, в тому числі й горицвіту весняного (*Adonis vernalis* L.) [3].

Горицвіт весняний – рідкісний степовий вид. Зростає на схилах балок і річкових долин, по чагарниках, рідше в соснових лісах. Зустрічається спорадично по всій області невеликими заростями й поодинокими особинами. Горицвіт весняний успішно вирощують як лікарську промислову культуру на полях Дослідної станції лікарських рослин УААН (м. Лубни Полтавської області) [4]. У окремих заказниках чисельність популяцій горицвіту висока. Але за останні 20 років кількість місцезнаходжень і чисельність популяцій значно скоротилася [4].

Факторами значного впливу на горицвіт весняний є випас худоби, сінокосіння, випалювання, заготівля місцевим населенням лікарської сировини. Одне з провідних місць займає надмірний випас, який призводить до руйнування пасовища і об'їдання рослин. У результаті випасання рослинний покрив зріджується, висота рослин зменшується, розвиток затримується. По слідах худоби з'являються ерозії, які через кілька років перетворюються на канави чи яри. Сінокосіння також відбивається на характері трав'янистої степової рослинності, до того ж його вплив поєднується з дією випасання. У той же час викошування зовсім забороняти недоцільно – степові ділянки при цьому можуть зарости чагарниками.

У результаті здійснення антропогенного впливу на горицвіт весняний були прийняті заходи, щодо його охорони. Він занесений до регіонального списку, у Червону книгу України, у Додаток до Конвенції CITES . У Полтавській області охороняється в заказниках „Рожаївський”, „Балка Долина”, „Скоробір”, „Новодиканський”, „Клинівський”, „Новосанжарський”, „Дикунова балка”, „Червонобережжя”, „Драбинівка”, „Глибочанський”, „Величковський”, „Олегова балка”, „Лучківський”, заповідних урочищах „Стінка”, „Яворівщина”, „Келебердянське”, пам'ятках природи „Пустовітка”, „Академія”, РЛП „Диканський” та ін. По Україні охороняється в усіх філіалах Українського степового заповідника, а також у заповідниках Криму [1].

Проте навіть за умов заповідання певних територій не завжди можливе збереження виду в місцях його природного зростання, особливо при тривалому природокористуванні в різноманітних угіддях. Тому ще одним ефективним методом є введення рідкісних рослин у первинну культуру ботанічних садів з подальшою репатріацією (поверненням) у природу. На підставі цього нами був проведений дослід окультурення горицвіту весняного в умовах нашої області.

Упродовж трьох останніх років нами були проведені дослідження по висадженню у кліматичних умовах нашої області (Машівський район, село Кошманівка) горицвіту весняного для введення в культуру. Була обрана низинна високородюча ділянка ґрунту з нейтральною реакцією. Садіння ми проводили у такий спосіб: розрізали кореневище на дві-три частини і висаджували їх рано навесні по одній у гніздо на глибину 20-30 см з відстанню 30 см. У результаті дослідження виявилось, що абсолютно всі куці добре прижилися, розвиваються, цвітуть і плодносять.

Багато дослідників вивчали насінневе розмноження горицвіту весняного, але й досі у промислову культуру ввести цю рідкісну рослину так і не вдається, через те, що насіння оточене міцним оплоднем, проростає воно дуже повільно і має низьку польову схожість 25-30 % [3].

Потрібно, щоб рідкісні види рослин частіше використовували при озелененні міст і сіл, а також на присадибних ділянках. Серед рідкісних рослин багато декоративних, до того ж тінювотривалих і дрібних, які можуть прикрашати

будь-який затінений куточок садиби. Біля самісінького порогу та поруч з фундаментами будівель можна вирощувати багато рідкісних рослин, у тому числі і горицвіт весняний, який рано навесні створить декоративний ефект яскравою палітрою жовтих кольорів.

Отже, введення в культуру горицвіту весняного є важливим методом охорони, до якого потрібно залучати населення.

Література

1. Заповідна краса Полтавщини / Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. – Полтава: ІВА Астроя, 1996. – 184 с.
2. Збережи де стоїш, де живеш. По сторінкам Червоної книги Полтавщини. Рослинний світ / Байрак О.М., Самородов В.М., Стецюк Н.О. та ін. – Полтава: Верстка, 1998. – 205с.
3. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – 248с.
4. Собко В.Г. Стежинами Червоної книги. – К.: Урожай, 2007. – 280с.

СТЕПОВІ ЧЕРВОНОКНИЖНІ РОСЛИНИ НОВОСАНЖАРЬСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Орлова Л.Д., Канівець Є.В., Божинська М.А.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Дві проблеми хвилюють людство – збереження миру та навколишнього середовища. Здається, сьогодні вже ніхто не хоче воювати, однак питанням охорони нашої блакитної планети від екологічних лих опікується не кожен її житель. Але з давніх-давен люди приділяли увагу охороні природи, по-різному ставились до навколишнього середовища. Наприклад, у II тисячолітті до н. е. у південному Дворіччі було вжито заходів щодо охорони лісів, що почали виснажуватися [5]. У Київській Русі природоохоронні закони видавав Ярослав Мудрий, про що свідчить пам'ятка права «Руська правда». Там зазначено заборону вирубувати ліси, полювати на бобрів, рідкісних птахів. У Росії за царювання Петра I було здійснено ряд природоохоронних заходів загальнодержавного значення. Він видав накази про охорону лісів, тварин, води від забруднення в гаванях і на рейдах. Порушників карали смертю [1]. В Україні, крім петровських указів, діяли гетьманські універсали з питань охорони земель, лісів і тварин. Але вони мали обмежений і пасивний характер. І в цьому виявилось піклування про збереження багатств країни для майбутнього. Україна, починаючи з Декларації про незалежність (1991 рік), сформулювала розуміння важливості екологічних проблем. Принципові положення щодо цього зафіксовані в Конституції [5].

Кожна людина, незалежно від свого бажання, має безперервні стосунки з природою, залежить від неї і перебуває під її постійним впливом. Складовою частиною природи є рослинний світ, який в Україні такий багатий і різноманітний. Природна рослинність, якою зайнято 32% території, налічує близько 30 тис. видів вищих і нижчих рослин [3]. Але серед усього біорізноманіття саме рослини найбеззахисніші перед діяльністю людини, так як вони дуже чутливо реагують на зміни екологічних чинників і є показниками їх впливу на природу.

Багато видів флори, що використовуються, стають рідкісними й навіть зникаючими. Так, еволюційний процес утворення нових видів рослин і тварин в екосистемі Землі триває і досі. Один вид зникає, інший – утворюється. З початку ХХ століття щороку зникав один вид. А з кінця 80-х років це відбувається майже щодня. До кінця ХХ ст. планета втратила приблизно 1090 видів. За такої